

political elite relation to an Independent aspirations of Poles in Galicia and on the eve of the initial phase of World War II. There has major role in Polish and Ukrainian political parties and their leaders, show their role in the political movement and the formation of an Independent ideas. Also, the main points for joints in the vision of the future state model of Polish and Ukrainian, the Ukrainian-Polish understanding and to further relations between the two neighboring nations.

Keywords: *Galicia, World War II, Ukrainian-Polish relations, evolution of statehood.*

УДК 94(477.8)

Олег МАЛЯРЧУК

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ПЕРІОДУ “РОЗВИНУТОГО СОЦІАЛІЗМУ”

У статті на основі аналізу широкого кола історичних джерел і літератури проаналізовано нові підходи до ведення сільського господарства на соціалістичних засадах в умовах Івано-Франківщини у другій половині ХХ ст., особливості структури тваринництва і системи землеробства колгоспів низинних, пригірських і гірських районів, певні здобутки, прорахунки та набутий історичний досвід селянства України.

Ключові слова: *сільське господарство, Івано-Франківська область, колгоспи, меліорація, хімізація, рослинництво, тваринництво, механізація.*

З приходом до влади в СРСР нового керівництва на чолі з Л.Брежневим було проголошено глобальні стратегічні плани піднесення промисловості та сільського господарства. Увага акцентувалася на необхідності запровадження комплексу нових підходів до вирішення назрілих проблем країни. У виробництві планували вжити дієві економічні й організаційні заходи. Основні положення реформи виклав на вересневому 1965 р. пленумі ЦК КПРС голова Ради Міністрів СРСР О.Косигін. Програма реформ не досягла задекларованих показників, а історичний період отримав назву “розвинутого соціалізму” – “застою”.

Реформатори на чолі з М.Горбачовим прагнули переходу до “нової економічної системи”, знову не виходячи за межі комуністичної доктрини. Суть чергових реформ полягала в коригуванні радянського типу соціалізму без порушення політичного фундаменту. Партійна еліта спробувала дещо послабити централізоване управління економікою. Негативні тенденції в суспільстві і економіці призвели до абсолютного спаду виробництва і не створили нової моделі. Реформи мали непослідовний, хаотичний характер і розладнали старий механізм – програма “прискорення” зазнала невдачі, розвіяла віру в перебудову.

Вітчизняні дослідники детально проаналізували суть, напрями, етапи, наслідки реформувань в аграрному секторі економіки України у ХХ–ХХІ ст. Це дослідження Р.Веприва¹, С.Давидович², Н.Жулканич³, О.Малаярчука⁴, С.Падалки⁵, В.Нечитайла⁶ та багатьох інших. Науковцями встановлено зміни, що відбулися у формах власності та господарювання, висвітлено створення нових організаційно-виробничих структур і соціальних груп (фермерів, орендарів, найманих робітників). Однак, в радянську епоху був напрацьований і певний історичний досвід великих господарств, який потребує свого вивчення.

Мета статті – на основі аналізу історичних джерел і наукової літератури здійснити комплексне дослідження загальних тенденцій та особливостей розвитку сільського господарства західного регіону Української РСР в 1964–1991 рр., визначити реальні досягнення та недоліки. Об’єкт дослідження – сільське господарство як складова соціалістичної економіки СРСР. Предмет дослідження – особливості реалізації аграрної політики партійно-радянської влади в Українській РСР на прикладі Івано-Франківської області.

Економічна стратегія партійно-радянської влади полягала в тривалій індустріалізації аграрного сектора. Застосування системи машин у всіх галузях сільського господарства стали визначальним елементом процесу індустріалізації. Технологічний ланцюг мав охоплювати

процес від спорадичного застосування машин до комплексної механізації та автоматизації землеробства і тваринництва. Індустріальну основу виробництва створювали на основі запровадження системи машин з найширшим використанням електроенергії, тобто на новій технічній базі. Важливу роль щодо уточнення господарських пріоритетів і нарощування індустріального потенціалу сільського господарства відіграли рішення березневого (1965 р.) пленуму ЦК КПРС. Якщо у попередні роки за мету ставилося зростання кількісних показників в господарській діяльності колгоспів і радгоспів, то тепер – продуктивність праці, зниження затрат на виробництво продукції і підвищення рентабельності кожної галузі шляхом запровадження госпрозрахунку. Основний резерв для отримання високих урожаїв і зниження затрат праці – механізація всіх процесів як у рослинництві, так і в тваринництві. Піднесенню сільського господарства країни сприяло збільшення питомої ваги капітальних вкладень і підвищення їх віддачі. Капіталовкладення були економічним фундаментом для зростання виробничого потенціалу колгоспів і радгоспів, вирішення соціальних проблем у сільській місцевості. Невід’ємним складником підвищення врожайності земель була меліорація земель і хімізація виробництва, застосування органічних та мінеральних добрив, пестицидів, фунгіцидів та ін.

Значної уваги надавали вдосконаленню розподільчих відносин у колгоспах. З 1 липня 1966 р. в УРСР запроваджувалася гарантована оплата праці колгоспникам. Раніше фонд оплати праці формувався як залишок після відрахувань у неподільний і громадський фонди. Тепер під час розподілу доходів мали виділяти кошти насамперед для оплати праці колгоспників. Нові умови оплати праці в колгоспах вимагали вдосконалення всієї системи виробництва та розподілу доходів. У 1965 р. оплата праці колгоспників Івано-Франківської області становила 1,67 крб одного людино-дня і була на останньому місці в Українській РСР. Рівень оплати праці колгоспників області залишався значно нижчим, ніж робітників радгоспів, а також колгоспників сусідніх областей. Середній рівень оплати людино-дня в Тернопільській області становив – 2,36 крб, Чернівецькій – 2,31 крб, Волинській – 2,06 крб, Рівненській – 2 крб, Закарпатській – 1,9 крб, Львівській – 1,89 крб⁷.

Природно-географічні умови західних областей України відзначаються тим, що на порівняно невеликому просторі розташовуються різні кліматичні зони: лісостепова, поліська, низинна, пригірська і гірська. Відповідно до цього й формувалися напрями розвитку рослинництва і тваринництва. Якщо у лісостепу провідними галузями були скотарство молочно-м’ясного напрямку з розвитком свинарства, то в гірській – вівчарство. Тваринництво як товарна галузь колективізованого сільського господарства формувалося значно повільніше, процес відтворення вимагав більше часу, ніж у рослинництві. У перше десятиліття колгоспного ладу тваринництво у західних областях Української РСР було низькотоварним і малопродуктивним. Грошові доходи від нього ледве сягали 10% у структурі всіх фінансових надходжень. Влада спочатку притримувалася курсу, який себе не виправдав – організація різних галузей тваринництва і птахівництва в кожному колгоспі та радгоспі. Це призвело до розпорошення поголів’я худоби і птиці по невеликих бригадах та відділках. Унаслідок цього ускладнювалось застосування комплексної механізації виробничих процесів, впровадження технологій та наукової організації праці.

Державна політика укрупнення й спеціалізації колгоспів дала результати. На початку 1960-х років поголів’я худоби та її продуктивність зросли і тваринництво стало високо інтенсивною галуззю сільськогосподарського виробництва. Зростало використання електрифікованих виробничих установок і агрегатів. Електроенергію використовували на найбільш трудомістких виробничих операціях: навантажувально-розвантажувальних роботах, водопостачанні, приготуванні й роздачі кормів, доїнні і переробці молока. Розвиток тваринницької галузі західного регіону республіки відбувався динамічніше: на кожні 100 га сільгоспугідь тут припадало 75 голів ВРХ (великої рогатої худоби), зокрема – 35 корів порівняно з 58,2 і 24,7 загальною у республіці, свиней – відповідно 109 і 81,7, овець – 37 і 33,9⁸. В основі цього виступили споконвічні господарські традиції регіону.

Централізовані фінансові вкладення спонукали до інтенсифікації кормовиробництва, поліпшення годування і утримування худоби. На середину 1960-х років у західних областях УРСР процес становлення “громадського тваринництва” здійснювався більш високими

темпами, ніж у республіці. Хімічна індустрія відкривала нові можливості для поліпшення кормової бази за рахунок використання карбаміду, синтетичних білків, амінокислот та інших добавок. Підвищенню продуктивності тваринництва сприяло поліпшення породності стада, механізація і електрифікація трудомістких виробничих процесів. Зростання поголів'я худоби і підвищення її продуктивності забезпечило збільшення виробництва тваринницької продукції. Необхідно врахувати й той фактор, що в особистій власності громадян тут було більше тварин і птиці, ніж в інших регіонах республіки.

На середину 60-х років ХХ ст. було електрифіковано майже 80% тваринницьких ферм. Проте велику роботу необхідно було проводити у напрямку подальшої механізації трудомістких процесів. У 1967 р. планувалося довести рівень механізації роздачі кормів на фермах великої рогатої худоби до 10%, прибирання гною – 20%, доїння корів – 35%⁹. У регіоні проводилася відповідна робота з метою підвищення продуктивності праці на тваринницьких фермах колгоспів і радгоспів. На 1970 р. завершувалася спеціалізація в галузі тваринництва, яка дала можливість збільшувати виробництво, покращувати якість та здешевлювати собівартість тваринницької продукції.

Одним із факторів поліпшення економічних показників відгодівлі у спеціалізованих господарствах було збільшення концентрації виробництва. Перевага великих спеціалізованих на відгодівлі худоби господарств перед міжколгоспними відгодівельними пунктами була можливістю створити при своїх колгоспах власну міцну і сталу кормову базу. Це сприяло значному скороченню транспортних витрат, давало можливість розширити асортимент кормів і т. д. Здійснення поглибленої спеціалізації у тваринництві вимагало змін у розвитку землеробства, більш раціонального поєднання галузей тваринництва і рослинництва. У системі заходів із підвищення продуктивності тваринництва регіону, як і республіки, основне – міцна кормова база.

У гірських і передгірських районах, відчувався великий дефіцит у грубих і соковитих кормах. Щорічно завозилося із південних областей республіки 45–50 тис. т соломи (солома, як і сухі стебла кукурудзи, виступали малопоживним заміником). Соковиті корми, коренеплоди, силос, трав'яне борошно і сіно були постійним дефіцитом. Великим резервом поповнення балансу кормів було підвищення продуктивності природних пасовищ і сінокосів, які займали 30% всіх сільгоспугідь. Однак вони давали низьку віддачу через недостатню кількість у ґрунтах поживних речовин, високу кислотність (необхідність вапнування)¹⁰.

Вагома причина відставання – ігнорування місцевого досвіду ведення тваринництва, що нагромаджувався століттями. Для кращого й ощадливішого використання полонин організовувався випас худоби зверху вниз, а не знизу вверх. Тваринницькі приміщення розташовували біля угідь на випадок непогоди чи передчасного випадання снігу, а поруч були резервні кормові фонди. Для покращення годівельної бази особливу увагу звертали на чагарники, що росли на схилах гір і не допускали ерозії землі.

У господарствах проводилися певні заходи з поліпшення селекційної роботи, збільшення кількості племінної худоби та підвищення її продуктивності. Провідну роль у цьому процесі відігравали племінні господарства (племзаводи). Найвищого рівня досяг племзавод ордена Леніна “Перше травня” Снятинського району Івано-Франківської області. Питома вага корів І класу, еліта та еліта-рекорд становили 88,7%. Середній удій на корову в 1981 р. сягнув 4138 кг молока. В той же час, надій молока від корови на племзаводі “Україна” становив 1980 кг. Такий стан значною мірою пояснювався низькою забезпеченістю кормами на зимово-стійловий період¹¹.

Незважаючи на певні досягнення, індустріальний рівень сільського господарства Української РСР не відповідав потребам колгоспів і радгоспів. Значна кількість трудомістких процесів у тваринництві і рослинництві виконувалася вручну. У радгоспах, порівняно з колгоспами, тракторний парк був новішим, але й значно меншим. На коефіцієнт готовності тракторного парку впливало несвоєчасне списання тракторів, а також невчасні і неякісні ремонти. У низці господарств був низький коефіцієнт використання тракторного парку. У господарствах сільгосптехніка зберігалася просто неба, що призводило до її передчасного зносу. Це зумовлювало великі витрати на її ремонт і обслуговування.

У західних областях УРСР створено новий район льонарського виробництва на Прикарпатті. Вирощування льону-довгунця в усіх поліських і прикарпатських колгоспах стало основною товарною продукцією землеробства колгоспів. З гектара посіву льону колгоспи одержували у півтора рази більше грошової виручки, ніж з гектара цукрових буряків. Зростання культури землеробства дозволило льонарським колгоспам збирати в середньому 6–9 ц високоякісного льоноволокна з гектара. Це було важливою сировинною базою для розвитку текстильної промисловості республіки.

Важливу роль у землеробстві західних областей відіграла картопля, яка є однією з основних продовольчих і фуражних культур. Сприятливі умови виробництва і великий попит зумовили те, що посівні площі під картоплею займали 13–15% загальної посівної площі. Середньорічна врожайність картоплі становила 100 ц/га, але багато колгоспів збирали у два і навіть три рази більший врожай. Господарства регіону були не тільки районами виробництва продовольчої картоплі, але й “насінневого матеріалу” для інших областей УРСР.

У господарствах західних областей республіки розвивалося й овочівництво. Збільшувалися площі під помідори, огірки, перець, капусту, кабачки та інші високоякісні овочеві культури. Значного розвитку набрало навколо великих міст і промислових центрів овочівництво “закритого ґрунту”. В інтенсифікації сільськогосподарського виробництва важливу роль відіграло садівництво, ягідництво і виноградарство. Так, протягом 1968–1970 з плану реконструкції 375 га садів Івано-Франківської області реконструйовано 511 га, зокрема, перещеплено 240 га. У господарствах посаджено 409 га нових садів. Посадка проводилася винятково за проектами, виготовленими Придністровським філіалом інституту “Укрсадпроект”. Під час посадки нових і реконструкції тих, що вже є основна увага зверталася на збільшення питомої ваги цінних зимових сортів яблунь і груш. Валове виробництво фруктів порівняно з попередніми п’ятьма роками збільшилося з 8,9 до 15,2 тис. т у рік, а урожайність зросла на 5 ц/га. Чистий дохід від садівництва за цей період зріс з 1 до 1,5 млн крб¹².

Особливе місце на початку 1980-х років у господарствах республіки посіла нова сільськогосподарська культура – ріпак. Цінність ріпаку полягала в тому, що він давав ранній (третьа декада квітня) соковитий корм для тварин, тобто в період, коли відчувалася гостра нестача кормів у відгодівлі худоби. Окрім того, де не вирощувався соняшник, отримане зерно можна було використовувати на олію. Посіви ріпаку суттєво зменшували ерозію ґрунтів. Урожайність зерна становила до 30–35 ц/га, що дозволяло отримати 15–18 ц харчового масла високої якості, а також – аналогічну кількість жому для відгодівлі ВРХ. Урожай зеленої маси – 350–450 ц/га, а вміст сирого протеїну – 3,8–4,2%, що у два рази більше, ніж в кукурудзі чи соняшнику. Один гектар посівів ріпаку міг дати і до 100 кг меду. Все це вимагало введення його в структуру обов’язкових посівних площ як основної культури за рахунок зменшення цукрового буряку на 0,5 тис. га і тютюну – 1 тис. га. У 1980 р. найкращі сорти озимого ріпаку видали в господарствах Снятинського – 27 ц/га, Городенківського – 22,9 ц/га, Галицького, Надвірнянського і Тлумецького районів – 17 ц/га зерна. Окремі господарства Івано-Франківщини – колгосп “1 Травня” Снятинського району – зібрав 39,4 ц/га зерна, “Прапор комунізму” Коломийського району – 29 ц/га¹³.

Управління сільського господарства Івано-Франківського облвиконкому розробило робочий план, в якому передбачався комплекс заходів, спрямованих на забезпечення реалізації завдань, передбачених Продовольчою програмою на період до 1990 р. Це впровадження у виробництво цільових науково-технічних програм “Агрокомплекс”, “Ріпак”, “Цукор”, комплексного плану розвитку кормо виробництва і тваринництва. Відповідно до розроблених заходів, вперше було впроваджено високоєфективну нову технологію вирощення озимих зернових культур. На площі в 5 тис. гектарів за оптимальний термін, здійснено посів методом “постійних колій”. Враховуючи важливість прогресивних форм організації виробництва для підвищення рівня господарювання, в колгоспах області посилили роботу з широкого впровадження колективного підряду. У господарствах працювало 317 підрядних колективів, які вирощували сільськогосподарські культури на площі 89 тис. га, а також 165 у тваринництві. Якщо в десятій п’ятирічці за індустріальними технологіями сільськогосподарські культури не вирощувалися, то в 1983 р. вони охопили 56% кукурудзи на зерно, 45,5% площ цукрових буряків, 30% льону-

довгунця, 7% овочів. На решті площ цих культур впроваджено поліпшену технологію. У молочному скотарстві на 72,2% ферм і комплексах впроваджена потоково-цехова система виробництва молока¹⁴.

Найбільший валовий збір зерна – 429,6 тис. т – Івано-Франківська область одержала у 1985 р., а також у 1976 р. (429 тис. т). За період, що минув, енергонасиченість колгоспів та радгоспів, потужність тракторного парку зросли у півтора рази, кількість комбайнів збільшилася на 26%, постачання мінеральних добрив – 40%, на 60 тис. гектарів розширилися площі меліорованих земель і т. д.¹⁵. Що краще працювала область, то гірші умови чекали на неї в наступному році. Міністерство і відповідні відомства збільшували план здачі сільгосппродукції. Центральне Статистичне Управління при Раді Міністрів СРСР під грифом “для службового використання” складало зведені дані державної закупівлі зерна станом на 20 жовтня поточного року як в розрізі республік, зон, областей, так і сільськогосподарських культур. У відповідних таблицях подано дані про врожайність протягом досліджуваного періоду. Незважаючи на значні матеріальні затрати, через засуху і надмірні опади, неврожайними виявилися 1963, 1968, 1972 роки, коли збір зернових зменшувався на 30–40%¹⁶.

Таким чином, однією з найважливіших невирішених проблем рослинництва західного регіону УРСР була низька врожайність усіх сільськогосподарських культур у гірських районах, яка негативно впливала на розвиток тваринництва. Його продуктивність у гірських районах була значно нижчою, ніж у низинних господарствах. Основною причиною такого стану сільського господарства була відсутність диференційованого підходу в керівництві, шаблонний підхід до планування, ігнорування особливостей природних і економічних умов кожного колгоспу. Зміцнення матеріально-технічної бази сільського господарства і пов'язаних з ним галузей, впровадження комплексної механізації та автоматизації землеробства і тваринництва, збільшення виробництва мінеральних добрив і засобів захисту рослин свідчили про великомасштабність державних заходів, спрямованих на підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. Дальшого удосконалення зазнавала система управління сільським господарством і агропромисловим комплексом. Незважаючи на певні успіхи, у країні відчували нестачу багатьох видів сільськогосподарської продукції, сезонні спади в торгівлі продовольчими товарами. Про відставання сільського господарства від власних потреб країни неодноразово говорили в документах КПРС і уряду.

1. Вепрів Р. В. Сільське господарство західних областей України : провідні тенденції та особливості розвитку (1964–1991 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.01. “Історія України” / Р. В. Вепрів. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – 20 с.
2. Давидович С. Н. Соціально-економічні процеси в Івано-Франківській області в другій половині 60 – 80-ті роки ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 “Історія України” / С. Н. Давидович. – Тернопіль, 2012. – 19 с.
3. Жулканич Н. М. Аграрні перетворення в областях Українських Карпат (друга половина 60-х рр. ХХ – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : 07.00.01 “Історія України” / Н. М. Жулканич. – К., 2009. – 39 с.
4. Падалка С. С. Українське село в контексті політики тоталітарної держави (60–80-ті роки ХХ ст.) / С. С. Падалка. – К., 2003. – 165 с.
5. Малярчук О. М. Тоталітаризм проти західноукраїнського села / О. М. Малярчук. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2008. – 228 с.
6. Нечитайло В. В. Становлення селянських господарств фермерського типу в Україні : історична ретроспектива і сучасний стан : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : 07.00.01 “Історія України” / В. В. Нечитайло. – Львів, 2006. – 33 с.
7. Державний архів Івано-Франківської області (Держархів Івано-Франківської області), ф. П-1, оп. 1, спр. 3609, арк. 148.
8. Розквіт економіки західних областей УРСР (1939–1964 рр.) / [відп. ред. М. І. Петровський; І. Ф. Гриновець, І. О. Луцик, В. І. Михайлов та ін.]. – Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1964. – С. 242–243.
9. Держархів Івано-Франківської області, ф. П-1, оп. 1, спр. 3075, арк. 143.
10. Там само, спр. 4907, арк. 110.
11. Там само, ф. Р-295, оп. 5, спр. 5042, арк. 54–55.
12. Там само, ф. П-1, оп. 1, спр. 3503, арк. 90.

13. Там само, спр. 4907, арк. 116.
14. Там само, спр. 4985, арк. 92–93.
15. Там само, спр. 5078, арк. 37.
16. Малярчук О. М. Соціально-економічні процеси в західному регіоні Української РСР (1964–1991) / О. М. Малярчук. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2015. – 548 с.

В статье на основе анализа широкого круга исторических источников и литературы проанализированы новые подходы к ведению сельского хозяйства на социалистических началах в условиях Ивано-Франковской области во второй половине XX века, особенности структуры животноводства и системы земледелия колхозов низменных, предгорных и горных районов, определенные достижения, просчеты и приобретенный исторический опыт крестьянства Украины.

Ключевые слова: сельское хозяйство, Ивано-Франковская область, колхозы, мелиорация, химизация, растениеводство, животноводство, механизация.

Based on the analysis of a wide range of historical sources and literature new approaches to agriculture on a socialist basis in terms of the Ivano-Frankivsk region in the second half of the twentieth century have been reviewed in the article. The special structure of the livestock and farming systems of collective farms of the low-lying, piedmont and mountainous areas, certain achievements, failures and acquired historical experience of the peasantry of Ukraine have been considered.

Keywords: agriculture, Ivano-Frankivsk region, collective farms, amelioration, chemicalization, crop growing, animal husbandry, mechanization.

УДК 314.743 (477): 94 (437)

Петро ФЕДОРЧАК, Андрій ЯВОРСЬКИЙ

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ У МІЖВОЄННІЙ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ (20-30-ті рр. XX ст.)

У статті розкрито процес формування української еміграції у Чехословаччині в 20-30-х рр. XX ст. Значну увагу приділено поглядам Т. Масарика та його впливу на державну політику щодо емігрантів. Розглянуто шляхи появи українців у Чехословаччині, простежено динаміку їх чисельності протягом зазначеного періоду. Визначено основні причини зменшення кількості українських емігрантів, а саме: їх скрутне матеріальне становище та зміни на міжнародній арені. Узагальнено науковий матеріал з досліджуваної теми, введено в обіг раніше неопубліковані джерельні матеріали.

Ключові слова: українська еміграція, політична еміграція, Чехословаччина, Т. Масарик, робітничий відділ, рееміграція.

Початок XX ст. для Європи загалом, та українських земель зокрема, ознаменувався значними геополітичними змінами, викликаними Першою світовою війною 1914–1918 рр. На українських землях ці трансформаційні процеси поглиблювались революційними подіями та громадянською війною, в ході яких український народ прагнув відродити та зберегти власну державність. Події 1917–1921 рр., в результаті яких українці зазнали поразки у боротьбі за незалежність, стали причиною еміграції значної частини активних діячів українського національного руху за кордон. Однією з країн, де протягом 20-30-х рр. XX ст. розгорнулася активна діяльність українських політичних емігрантів, стала Чехословацька республіка (ЧСР).

Дослідженню різних аспектів розвитку української еміграції у міжвоєнній Чехословаччині присвячено праці С. Віднянського, О. Даниленка, В. Трощинського та ін. При цьому вони зверталися переважно до початкового етапу її формування, головню до 20-х рр. XX ст., залишаючи поза увагою трансформаційні процеси в середовищі українських емігрантів у 30-х рр. XX ст., через що дана проблема вивчена недостатньо.

Метою статті є аналіз формування української еміграції у Чехословаччині в 20–30-х рр. XX ст.